

Nyhedsbrevet ASK

Sagnlandets Venner i Lejre
Nr. 4 september 2009

Årsfest under en blodrød måne

Af Lars Holten, direktør

Grillkokken, Michael Dahlsbo Frederiksen sørgede for, at der var masser af velstegt kød til vennerne. Til dagligt er Michael med i det nystartede Naturvejled-erlaug og en af de biavlere, der demonstrerer historisk biavl i Sagnlandet Lejre. Samtidig giver han også gerne et nap med, når der skal fiskes karper.

Foto: Steen Thyrring, Sagnlandets Venner

Godt vejr, glade venner og god mad gjorde Årsfest 2009 til en festlig og hyggelig oplevelse for både medlemmerne af Sagnlandets Venner og de ansatte samt for de inviterede bue- og kastetræskytter fra hele Europa, der deltog i det årlige EM i forhistoriske våben.

I alt nød 160 gæster den dejlige fest lørdag 8. august, der klokken 17.30 blev indledt med velkomst ved formand for Sagnlandets Venner i Lejre, Tove Binzer og Sagnlandets direktør Lars Holten. Herefter var der krigertræning for alle børn og unge – og deres forældre - på overdrevet foran Jernalderlandsbyen.

Vild med dans

Rigtig mange i alle aldre deltog og fik sved på panden og

skærpet appetit til aftens grill- og salatbuffet.

For dem der var til mere fredelig sysler, viste Lars Holten rundt i de nye bygninger, hvor af kun Multihuset på toppen af bakken var helt færdigbygget og taget i brug. Her beså Venerne de nye gæstekøkkener, personalekøkkener med depot for oldtidshusgeråd og store køle-, svale- og fryserum, bade- og omklædningsrum samt det store dragtmagasin på 1. sal.

I Velkomstcentret, hvis indvendige indretning fortsat ikke var færdig, tog vennerne kontorer, bibliotek, møderum, teknikrum og filmsale i øjesyn, førend alle mødtes til den store grillbuffet i Båldalen.

I Båldalen blev der budt på grillstegte oksestege, hjemmebakke landbobrød frisk fra landbohusenes stenovne

samt lækre salater fulgt af hjemmebagt kage. Efter buffeten var det tid at strække ben og deltage i den traditionsrige dans i danselabyrinten mens månen, blodrød denne aften, steg op bag bakkerne. En flot fakkelvej ledte hele vejen fra Videsøhus op til labyrinten, hvor deltagerne med staldlygter i hånden dansede og sang sig gennem labyrintens snirklede gange og gennem den smukt blomsterpyntede bue i labyrintens midte.

Tak til de frivillige

Alt dette kunne ikke lade sig gøre uden de 18 frivillige venner, både børn, unge og voksne, der havde meldt sig

som hjælpere. De frivillige mødtes lørdag kl. 10.00 til morgenbrød og kaffe i Sønderhus, hvor Anette Lydolph med vanlig humor og overblik opridsede slagplan og arbejdsopgaver.

Og så gik det ellers i gang med at snitte, bage, grille, dække op og rejse dansebue og forberede fakkelvej med højt humør.

Uden jeres frivillige og engagerede hjælp, var der ingen fest. Så en stor tak fra alle os andre for jeres engagement, der sikrede alle en rigtig dejlig og stemningsfuld oplevelse denne smukke augustaften.

De knap så små synger under årsfesten. Foto Anette Lydolph

Dansebuen med buket til årsfestens dans er bygget af Birgit Green. Lars, en ung tysker, der lige har meldt sig ind i venneforeningen, hjalp hende med at binde blomster og grønt på buen, samt med at bære den og sætte den op, sammen med Jørgen. Drengen i midten er et "vennebarn", han ville meget gerne på billedet. Foto: Birgit Green

Sagnlandets indbyggere demonstrerer, eller også er det formanden for vennerne, som løfter skiltet med vennernes hjælpende hånd. Foto: Steen Thyrring.

Formandstanker i eftersommeren

Af Tove Binzer, formand

Vi er nu knap 390 medlemmer. Det er dejligt at kunne konstatere, at vores støtteforenings medlemmer går til opgaverne med stor energi og fornøjelse.

Senest ved Årsfesten, som i år om muligt er endnu mere fornøjelig end foregående år med masser af dejlig mad fremstillet af vennerne med stege og bagehjælp fra Jakob og Lotte og sange – nogle yderst flerstemmige, dans og meget latter. Tak til alle de gæve festforberedere og tak til alle deltagerne i festen!!!!

Og tak til romer/germaneren, der som underholdning for de, der ikke ville bese ”staldene”, ved eksersits og våbeninstruktion forberedte de næste tropper, der kan sættes ind i Varusslaget.

To små hære med aldersspredning fra 4 år til 45 år leverede overdådige slag, hvor alle kæmpede fair og med stor alvor.

Sommer med udfordring

Denne sommer har foruden de mere sædvanlige opgaver med huse og dragter og haver budt på udfordringen: Varusslaget.

Der er syet bannere og dragter, fremstillet våben, øvet og ekserseret i kampteknikker og ikke at glemme, der har været fremstillet og fordelt store mængder af mad, mere end under forårets Fortællerfestival. Sagnlandes Venner har i forberedelserne og i udførelsen givet en uvurderlig hjælp- nogle har deltaget i slagene. Det har været sjovt! Forud for den officielle indvielse af de nye bygninger i juni havde venneforeningens medlemmer gravet mægder af store egestolper ned til lange hegn, skovet og tilsidst flettet metervis af nye hegn og haverne var blev luget og gjort smukke- og det har holdt sig over hele sæsonen.

Hvad med et kursus

De erfaringer, som vi gennem de seneste år har fået gennem Stenalderens buekursus, områdernes hegnsfletning og Landbohusenes tøjreparationer har ført til, at bestyrelsen på seneste møde den 27. august besluttede, at der fremover skulle gives muligheder for at kurser, der førte til værdi for Sagnlandet Lejre betales af os ligesom materialerne skulle indkøbes eller betales af venneforeningen. Selvom der er tale om beskedne summer, tror vi det kan blive til fornøjelse for medlemmerne og til gavn for Sagnlandet.

Der arbejdes på, at smedelauget inddrages i fremstilling af en kopi af Oseberggryden samt at der arrangeres et pileflettekursus og et kursus i løbebinding. Resultaterne skal forblive i Sagnlandet, men færdighederne gives til vennerne.

I må meget gerne sende bestyrelsen, mest praktisk formanden, en mail, hvis I er interesserede i at deltage i

sådanne aktiviteter. Husk oplysning om telefon og om du er øvet eller nybegynder.

Bog om lerhuse på hjemmesiden

Bestyrelsen har også besluttet at arrangere 3-4 aftenmøder med temaet bronzealderen og Helleristningerne, hvilket I kan læse mere om i dette nummer af ASK.

Vi har fået en gave. Vores grundlægger Hans Ole Hansen har i 1959 skrevet en bog, hvori han beskriver sine erfaringer og sine refleksion ved bygningen af Lerhusene i Lejre. Bogen er enestående og kan nydes af alle ældre fra 6 år til 90 år. Tak til Hans Ole, som har skrevet et følgebrev til os, som I kan læse længere inde i dette nummer af ASK. Bogen ligger på hjemmesiden og kan downloades. Foran os har vi efterårsferien og julearrangementet og ikke at glemme den halvårslige indsats-week-end i oktober.

Der er mange gode oplevelser forude, så giv jer tid til at deltage. Vi ses i sagnlandet i Lejre

Formand for Sagnlandets Venner i Lejre, Tove Binzer, nyder solen og deler en kop kaffe med hunden Birka under forårets indsats-weekend.

Hun er tilfreds med sommerens venneindsats og glæder sig til efterårets og vinterens mange udfordringer.

Foto: Ole Malling

Varus vandt publikum

Sommerens store formidlingsatsning, Varus og de tabte legioner, blev en stor succes.

Det skyldes især den utrættelige indsats fra de hårdt kæmpende krigere fra Prindsens Hverving; de tappert stridende legionærer fra Cohors Cimbria og de mange frivillige, der på og uden for scenen gav historien drama og arrangementet liv.

Hvad enten udrustningen bestod af skjold og sværd eller kokkekniv og spækkebræt, så gav de 100 deltagere og hjælpere fuld gas i barbarlejren, i romerlejren og kulisserne. Det resulterede i en meget helstøbt oplevelse for publikum, og dem var der mange af.

Varus blev en publikumsmagnet. Dramaet udspandt sig

over hele dagen og blev fortalt i tre scener.

Alle tre scener var velbesøgt, men især da det hele kulminerede i det store afgørende slag, hvor Varus og hans legioner blev nedkæmpet, strømmede gæsterne til amfiteatret i den gamle bålplads.

Flere tusind gæster oplevede i de ni dage arrangementet varedes at se Varus tabe sine legioner og sammenlignet med samme periode året før var det 500 gæster flere, hvilket Sagnlandet Lejre ikke er utilfreds med.

På de næste sider kan I læse mere om vennernes oplevelser som frivillig under Varus og de tabte legioner.

Prindsens Hverving gør udfald mod Cohors Cimbria til publikums store begejstring.

Mig og Varus

Af Rasmus Selch Thyrring

Ni dage som spansk hjælpesoldat i Varus legioner blev det til for den 20-årige Rasmus Selch Thyrring. Det blev ni lange sommerdage hvor han brugte sine erfaringer fra rollespilsverdenen til at formidle levende historie for Sagnlandets publikum.

Mit navn er Rasmus, men det er også Cassius Merriticus Hispanicus, auxiliiar - hjælpesoldat af den 17. legion, som jeg hed under "Varus og de tabte legioner", en event som foregik i Sagnlandet Lejre i juli, 2009.

For mig startede det hele tidligere på året, hvor min far tog til et foredrag afholdt af Sagnlandet og venneforeningen om Varusslaget, som oprindeligt fandt sted i år 9 efter Kristus.

Der fik han at vide, at Sagnlandet ville lave et reenactment arrangement over slaget og at de søgte frivillige til at spille med sammen med de to grupper, som skulle repræsentere henholdsvis romerne og germanerne; Cohors Cimbria og Prinsens Hverving. Og siden jeg i forvejen havde en masse erfaring som rollespiller og var meget interesseret i både romerriget og historie generelt, blev jeg hurtigt interesseret i selve arrangementet og begyndte at læse om den historiske baggrund.

Under den uge, hvor vi var i gang, kom vi både til at opleve alt for alle sanser. De første par dage gik med gennemgang af historien, som ligger bag. Vi gennemgik manuskriptet for de mere vigtige personer (Varus, Armenius, Segestes og mange andre), fik kamptræning, øvede interaktion og rollespil, lærte om det militære liv på begge sider, blandt andet med march og kommandoøvelser på romernes side, fik kendskab til de latinske ordrer og endeligt gennemgik vi selve slaget, som skulle være højdepunktet.

Suset fra publikum

Under selve forløbet gjaldt det bare om at leve sig ind i den karakter, man havde dannet sig, hvilket faldt mig meget naturligt, siden jeg har spillet rollespil i 6 år. Det sjoveste var nok, når man kunne agere overfor gæsterne og se spørgende på dem, når de viste genstande, der jo er hverdagskost i dag; for eksempel en mobiltelefon, der for en spansk auxiliiar mest af alt lignede en firkantet, lysende sten.

Når det store slag blev udkæmpet gav det nærmest et kick af det faktum, at op til 1.100 publikummer holdt øje med hvert eneste skridt man tog, hvert eneste hug man udøvede med sit sværd, sit såkaldte gladius. Og den larm, som skjoldene gav, der udsendte chokbølger blandt

publikumsrækkerne, hvilket gav optræk som en storm af dramatik. Disse øjeblikke var højdepunkterne, både som rollespiller med historisk interesse, men også for en ung mand med en skuespiller i maven.

I forvejen var jeg også indstillet på, at det var det, jeg ville lave i min sommerferie. Jeg havde meget store forventninger til selve arrangementet, og disse forventninger blev mere end bare opfyldt. Jeg havde det rigtig sjovt, både sammen med romerne og germanerne. Jeg har også lært en masse søde og spændende mennesker at kende. Der bliver virkelig gjort meget ud af det sociale fællesskab, som for eksempel med fællesmiddage oppe ved Sønderhus. Det er en af den slags oplevelser, man helst ikke vil bytte for noget i verden, hverken guld eller grønne skove.

Rasmus Selch Thyrring alias Cassius Merriticus Hispanicus i sin romerske auxiliardrustning. I virkelighedens verden gjorde en romersk hjælpesoldat tjeneste i 25 år og fik som belønning romersk statsborgerskab..

Foto: stillet til rådighed af Marius Anhalt. Se flere af Marius' Varus fotografier på www.anhalt.dk

Hjælper under Varus-slaget

Af Charlotte Månsson

Uden mad og drikke duer heltene ikke. For at krigere kan kæmpe og formidle historien til publikum skal nogen være bag scenen og binde det hele sammen. Charlotte Månsson er en af disse “usynlige”, der fik det hele til at spille under Varus og de tabte legioner.

Som nye i venneforeningen havde vi modigt meldt os som hjælpere i uge 28 hvor Varus-slaget skulle genopføres. Jeg var blevet tændt på det spændende slag ved foredraget til generalforsamlingen i vinters og havde hurtigt fået min søn med på, at det ville være en god ide at tilbringe vores ferie i Sagnlandet.

Den eneste bekymring jeg havde inden jeg forlod civilisationen var: ”Gad vide om jeg kommer i bad den næste uge!!! Nå men skidt det kan vel overleves.

Mad og mandtal

Vi havde meldt os som henholdsvis barbar og frivillig hjælper, så det var spændende at se hvad vi skulle lave. Min søn sprang straks ind i rollen som barbarkriger og gik op i krigstræningen med stor entusiasme.

Jeg blev sat på opgaven; uddeling af fødevarer til alle deltagere i slaget. Dette startede op med cirka 60 portioner morgenmad og frokost. Vi var så heldige at Multihuset lige nåede at blive frigivet til uge 28, så jeg havde luksus faciliteter med stort svaleskab, køleskab og fryser, som jeg kunne spadserere rundt i!!!!

Da maden var fordelt i de respektive køleskabe, blev jeg sat til at lave optælling af de personer som sov i Sagnlandet denne nat, hvis uheldet var ude, skulle vi vide hvor mange personer, der skulle reddes ud ved en eventuel brand. Det blev lidt sent den første aften, før jeg kom ned i Nælde Krogen, da jeg lige skulle have styr på, hvor hvad var og hvem jeg skulle have fat i angående materialer og optællingen.

Maduddelingen og optællingen af overnattende fortsatte hele ugen, men det skulle ikke være lige let alle dage. En dag fik vi først varer efter frokost og en anden dag var varer bare i restordre, så jeg slet ikke fik noget leveret til den aftensmad der skulle laves samme aften! Men ved hjælp fra romerne og Prinsens Hvervning lykkedes det dog til sidst at få alle mand bespist.

4000 publikumsfoldere

Maden er jo altid en vigtig faktor for hvordan folk har det og arbejder, og det var ikke alle dage, at der var mad nok, men der var jo også et budget der skulle holdes, så der var

Charlotte Månssons søn, Simon, spillede rollen som den germanske spejder, der ledte Varus hen til bagholdet og senere stjal legionens vartegn.. Privatfoto

En travl Charlotte Månsson i køkkenet. Privat foto

stor forståelse for, at jeg ikke bare kunne køre ud i verden og købe ind til godt og vel 100 mand, der efterhånden som slaget nærmede sig, skulle have mad tre gange om dagen.

Men jeg lavede også andet backstage. Jeg var med til at lave folderen klar til publikum. Den skulle både trykkes, foldes og clipses, så der var rigeligt at tage sig til.

Jeg mener at huske at vi fik trykt 4.000 eksemplarer, så der har trods alt været nogle publikum som har fået information om slaget.

Søn på slap line

Imens jeg løb rundt og havde travlt, kunne jeg høre ,at krigerne trænede ude blandt publikum, men jeg nåede aldrig at komme ud og se dem træne, så min forundring var stor, da jeg tirsdag så min søn være på scenen næsten hele tiden. Det var en stolt mor der så sin søn på slap line sammen med alle de andre imponerende skuespillere, som bare lavede en fantastisk forestilling, hvor det var meget tydeligt skildret hvem der var hvem i stykket og hvad der foregik rundt omkring.

Jeg overværede alle forestillingerne, og det var lige spændende hver gang, for der blev justeret lidt fra gang til gang.

Da jeg havde mange små og forskellige opgaver i løbet af ugen, nåede jeg ikke uden for trekanten; Lethra, Potteriet og området ved Sønderhus, men jeg skyder på at jeg dagligt har gået ca. 30.000 skridt, så det område kender mine sko og jeg.

Da Multihuset blev åbnet for os i sidste øjeblik, var der meget der ikke virkede endnu eller som slet ikke var der, men det var alligevel ren luksus at have to køkkener til at lave mad i med super gode komfurer og køleskabe med masser af plads. Det var også luksus at komme i bad i de nye baderum med rigeligt varmt vand.

Der manglede dog knager, spejle og andet, men i løbet af ugen blev vi forfremmet til at få en bænk til tøjet, så der var ikke et øje tørt.

Vi nød alle fremskridt og skulle bare skrive fejl og mangler på lister, så ville det blive taget med i overvejelserne for fremtidigt brug og indkøb.

Tak for en fed uge og vi ses snart igen

Da jeg blev bedt om at skrive lidt til ASK, bad jeg min søn om et par stikord. Mere mad (han er teenager); fed uge; lidt mere styr på organisationen og hvornår gentager I noget lignende?

Så han har fået en oplevelse for livet og vil meget gerne deltage næste gang. Jeg selv har heller ikke fået nok af Sagnlandet og vil også gerne vende tilbage næste gang I laver noget lignende eller har brug for min hjælp.

En ting er sikkert, man ved aldrig, hvad man kan opleve eller blive udfordret med, men det er sjovt at være med og møde rigtig mange nye mennesker.

Nyt fra Landbolaugget

Af Anna Puggaard

Sommerferien er altid en stille periode for Landbolauggets aktiviteter. Der bor jo familier i husene, og der skal også være arbejdsopgaver til dem.

Laugget var på en fin tur til Træskomuseet i Buerup den 22. Juni. Det var et spændende sted at besøge. Så hvis I mangler en idé til en udflugt, så er det måske her I skal tage hen. I kan finde museet på nettet.

Der er en spændende nyhed . En folkedansereforening, som er blevet nedlagt, har doneret sine dragter til Sagnlandet. Vi får dem i løbet af efteråret. Dragterne skal registreres og gennemses og repareres. Det bliver én af de opgaver, som vi kan arbejde med i efteråret og vinteren.

Det er en meget flot gave, som der skal passes godt på. Vi plejer jo at reparere landbohustøj og dragter for vævestuen i vinterens løb, og det vil vi også gøre i vinter.

Der bliver sikkert også brug for hjælp til reparationer ved husene, så vi håber der er raske folk, der har lyst og kræfter til at være med.

Vi holder vores halvårige lavsmøde, hvor vi planlægger vinterens aktiviteter i forbindelse med indsatsweekenden. Lavsmødet finder sted den 24. okt. fra kl. 15 til 17, hvilket er under efterårets indsatsweekend!

Velkommen til Landbolaugget til Jer, der har meldt Jer i sommer. Vi glæder os til at se Jer .

Landbolaugget har brug for dig til indsats-weekenden 24. - 25. oktober.

30 år med Jane

Jane Evald har denne sommer fejret sit 30 års jubilæum som fortids-frivillig i Sagnlandet Lejre.

Af Henrik Schilling

- Det er fedt at være her.

Så direkte udtrykker Jane Evald sine 30 år som fortids-frivillig i Sagnlandet Lejre, hvor hun har været over det hele og prøvet det meste.

Jane har været fortidsfamilie i jernalderen. Hun har arbejdet som fastansat i en periode, og siden 2000 har hun været fast landbofamilie i Krikkebjerg huse, som hun beboer et par uger hver sommer sammen med sine to døtre og sin faste husmands-makker, Torry Kjeldsen.

Med på et afbud

De fleste i Sagnlandet Lejre kender Jane Evald som husmandskone i Tystruphuset, men sådan har det ikke altid været.

I tidernes morgen i 1979, da hun fik sin Lejre-debut, var det i jernalderlandsbyen, hvor hun installerede sig for sommeren sammen med nogle gymnasiekammerater.

Det var dog nær aldrig lykkedes.

- Vi kom faktisk med på et afbud med meget kort varsel, fordi en fortidsfamilie sprang fra i sidste øjeblik, fortæller Jane Evald.

Men der var flere forhindringer inden Jane og vennerne kunne flytte ind.

- Man forlangte, at mindst en af os var over 18 år gammel, og derfor måtte vi ud og finde en ekstra værelseskammerat, der var gammel nok, fortæller Jane Evald om det første af hendes mange ophold i jernalderlandsbyen.

Var meget autentiske

Jane og hendes fæller gik under alle deres ophold seriøst til tilværelsen som jernaldermennesker. Den autentiske stil var gennemført, om end den til tider var lidt risikabel

Jane Evald og Torry Kjeldsen er faste husmands-makkere i Krikkebjerg huse. Deres venskab går meget langt tilbage. Jane var Torrys spejderleder, og det var hende, der lokkede ham med til Lejre. Han var dog kun 16 år gammel og skulle lige have tilladelse fra sin far. Foto: Ole Malling

og involverede en mundskænk.

- Vi turde ikke rigtigt bruge de vilde planter, vi indsamlede, hvis nu de var giftige, og derfor udvalgte vi en til at smage på urterne før vi tilberedte dem, forklarer Jane Evald med et smil.

Der var heller ingen der vaskede sig nævneværdigt under opholdene, og derfor var det forholdsvis let for den lille gruppe jernalderfolk at få egen kupé i toget hjem til Jylland.

Andre gange vakte de forundring på Storebæltsfærgen, når de pakkede deres jernaldermadpakker op og spiste brød, nykærnet smør og kærnemælksost.

Krikkebjerg huse kalder

Det var i de glade jernalderdage, at Janes faste makker i Krikkebjerg huse, Torry Kjeldsen kom med i Lejrebanden, og det er hans fortjeneste, at Jane Evald efter en fraværsperiode i 1990-erne vendte tilbage til Sagnlandet Lejre i år 2000.

- I en årrække sidst i firserne og i begyndelsen af halvfemserne arbejdede jeg i Lejres skoletjeneste, men så fik jeg børn og valgte så at stoppe i en periode, indtil Torry lokkede mig med tilbage.

I anden omgang er landbohusene blevet rammen om deres Lejre-liv, og det har de ikke fortrudt.

- Landbolivet er lidt mere behageligt, og jeg kan være lidt mere en familie sammen med mine to døtre Therese og

Christine, der nu er blevet teenagere, siger Jane Evald. Både hun og Torry er glade for, at landbotiden er lidt mere civiliseret end jernalderen. Der er gryder og pander, og de kan tage sig en af Janes hjemmelavede kryddersnaps i ny og næ.

Pandekager i stabler

Det skyldes ikke alene magelighed, at Jane og Torry valgte husmandslivet i Krikkebjerg huse. De har altid været glade for stedet og den del af historien, der ligger tæt på deres egen tid.

- Allerede mens vi boede i jernalderlandsbyen sneg vi os op til landbohusene for at plukke krydderurter, og nogle gange blev vi også budt på en stabel pandekager, fortæller Jane Evald.

Traditionen med pandekagerne fører hun videre, og mange stenalderkvinder og jernaldermænd har fået reddet dagen af en Rasmus-Klump-stor stabel pandekager, som Jane har bagt over ilden.

Hun håber, at hun også når at fejre 40 og 50 års jubilæum i Sagnlandet Lejre.

Hun, Torry og døtrene vil gerne fortsætte så længe de kan. Fordi stedet er skønt. Fordi det er mentalt afstressende at tage til Sagnlandet.

Og som hun siger:

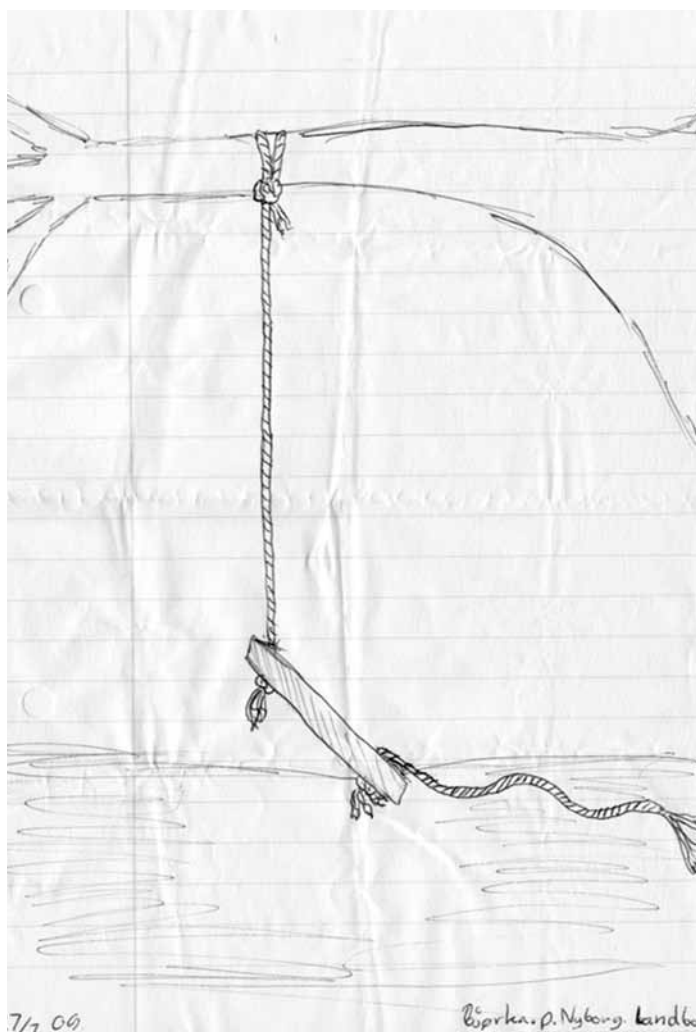
- Fordi det er fedt at være her.

Gyngen er faldet

Et digt af Bjørka P. Nyborg, 10 år, om en kedelig hændelse ved Krikkebjerg huse.

Gyngen er faldet,
gyngen er faldet,
den er faldet ned.

Hvem mon der sad,
hvem mon der sad,
var det mon en ged?

Jernalderlauget siden sidst

*Helle Vibeke Lauridsen, jernalderlaugskoordinator
Helle.vibeke@gmail.com*

Det har været en fantastisk sommersæson i jernalderlauget. Dels har vi kunnet nyde synet af vinterens store projekt, udskiftningen af Lethras hegn, dels har vi haft gang i mange mindre projekter sammen med Sagnlandets ansatte, som er meget synlige i Lethra både for laug og besøgende.

Offermosen blev sat i stand. Laurent Mazets meget spændende idé om at skabe en offervej og en plads til at lave ofringer fra tog form i maj måned, og blev fuldendt af Laurents tableauer. Et rigtig spændende projekt, som vi håber at skulle arbejde videre med.

Under et af årets store begivenheder, fortællefestivalen, bidrog Jernalderlauget med at levendegøre Lethra, lave mad til de mange fortællere og være bålvagter.

Varus-slaget krævede en del forberedelse, og her trådte Jernalderlauget til. Der blev udhugget Pila Muralis og syet kapper og faner i én uendelighed i juni måneds varme. Spændende, sjovt og rart at se i brug ved sommerens store slag!

Også ved varus-slaget var jernalderlauget repræsenteret,

og der blev hamret, savet og malet i en uendelighed, indtil romernes skjolde var klar til kamp. Det var en fantastisk oplevelse at samarbejde om og få så stort et projekt op at køre sammen med både medarbejdere, venneforeningsmedlemmer, Prindsens Hverving og romerne. Stor ros til Ane Jepsen og Leonora Thofte for det flotte projekt! Med sommerferiens besøg af fortidsfamilier er der taget fat på et nyt ovnbyggeri i Lethra. Det arbejder Jernalderlauget videre med, så vi kan nå at få ovnen færdig inden efterårsvejret rigtig sætter ind.

Den gamle bageovn holder endnu, men den er ikke så stabil, at vi kan regne med at den holder vinteren over. Også porten i Lethra trænger til en kærlig hånd, det var meget tydeligt med sommerens mange gæster. Lågen hænger og er svær at åbne og lukke. Målet er at få skiftet stolperne, så lågen kan komme højt nok op at hænge igen, og her er jernalderlauget i gang med at udhugge nye stolper.

Hvilke projekter efteråret ellers bringer, er ikke fastsat endnu. Men har nye eller gamle medlemmer af Venneforeningen fået lyst til at deltage, så kan I altid møde op ved Sønderhus den anden lørdag i hver måned kl. 10 – og tag gerne hele familien med!

Journalisten Steve Bleach fra Storbritanniens mest seriøse avis, The Sunday Times, besøgte sammen med sin familie Sagnlandet Lejre. I en uge levede de som fortidsfamilie i Lethra. Formålet var at skrive en rejseartikel om denne specielle ferieform, som ingen brite endnu har prøvet. Fra Sagnlandet skal der lyde en stor tak til de fortidsfamilier, der tog flot imod og gav familien Bleach en oplevelse for livet.

Nyheder fra Stenalderlauget

Af Lilith Andersen, lilith_gca@hotmail.com

Som vanligt holder laugene en lille sommerpause fra de månedlige møder, men det betyder dog ingenlunde at medlemmerne er inaktive.

En del har trukket i "fremtidsklæder" og hjulpet til med det store Varusslag. Under stenalderugen i uge 31 sørgede lavets medlemmer for at give ekstra liv til Athra, og det i så høj grad at der måtte bygges en midlertidig bivuak for at rumme de mange beboere!

Til årsfesten hjalp nogle fra lavet som sædvanligt med til de praktiske forberedelser, mens en del andre havde travlt med at nedlægge halmballer med stenalderbuer og kastespyd.

De fleste lavsmedlemmer har også i sommerens løb været forbi Athra og hilst på fortidsfamilierne hvoraf enkelte, som jeg, har været garvede, mens andre har været helt nye og uerfarne.

Det er nu andet år der er fortidsfamilier i Athra, og selv om helhedsindtrykket og oplevelsen for beboerne har været godt og frugtbart, så er der stadig lidt vej igen, før vi opnår de andre områders rutiner, men vi lærer hele tiden og oplever nye måder at gøre tingene på; så den eksperimenterende side af Sagnlandet bliver bestemt ikke glemt i Stenalderen.

Efterårets program byder på meget godt: Vi skal

beskæftige os med fibre i september, både bast, brændenælde og sener. I oktober har Christine, som er medarbejder i Sagnlandet lovet at holde et foredrag om skoletjenesten i Athra, så vi alle kan blive lidt klogere på, hvad det er børnene går hjem med herfra.

Vi skal også lære at lave, skyde og måske ramme med kastespyd, som en del gæster også prøvede kræfter med i forbindelse med konkurrencen i oldtidsvåben. Det er sværere end det ser ud til, kan jeg oplyse til dem der ikke har prøvet!

Dernæst skal vi i november kaste os over en anden håndværksmæssig kunnen fra stenalderen nemlig flinthugning, og vi satser på, at alle kommer hjem med samme antal fingre som de kom med. Men et par enkelte plastre skal der nok blive brug for.

I december måned skal vi "varme os ved" at lære de rigtige ildtændingsteknikker og forhåbentlig også praktisere dem.

Den årlige udflugt i januar vil gå til Hørsholm Egnsmuseum for at se udstillingen om Nivå, hvor den ene hytte i Athra jo er rekonstrueret fra.

Stenalderlauget mødes som altid den anden lørdag i hver måned kl. ca. 9.30 i Sønderhus. Interesserede kan kontakte Lilith på tlf. 27 12 32 81/ lilith_gca@hotmail.com eller Matteo på map@sagnlandet.dk

Stenalderbopladsen, Athra, var i juli ramme om stenalderfestival 2009, hvor de besøgende gæster kunne lave amuletter, snitte en harpun og se, hvordan stenalderjægerens våben, såsom et kastetræ, fungerede. Under det årlige EM i forhistoriske våben kunne gæsterne prøve selv.

Smedelauget fortæller nyt

Af Gunnar Gissel

Ud over den faste smededag anden lørdag i måneden, har vi haft 1-2 dage yderligere smededage hver måned, hvor vi blandt andet har lavet bestillingsopgaver.

Vi har ryddet op og gjort rent i hjørner og kroge, hvilket var stærkt tiltrængt. Smedjen har været brugt som oplagsplads for diverse sager, og halvfærdigt smedede ting har flydt på borde og hylder. Vi har derfor lavet et system efter hvilket, man skal mærke halvfabrikata og placere dem på en dertil indrettet plads for at være sikker på, at det ikke bliver brugt af andre eller smidt ud ved oprydning.

I adskillige år har kun den ene esseskål i den murede esse fungeret. Håndbælgen kan kun trække luft nok til én esseskål. Vi har derfor på Carstens initiativ og med hans gamle Nilfisk som en foreløbig foranstaltning fået gang i den anden esseskål, så der nu er seks brugbare; den ene af de fire på jernessen er dog stadigvæk lidt stakåndet. Det vil vi gøre noget ved, når ferierne er overstået.

Nogle af amboltene var efterhånden meget slidt i kanterne. Dem har vi lagt en svejsesøm på og slebet til, så de

nu er væsentlig bedre at bruge.

Det var dejligt med vort nyanskaffede svejseanlæg, som vi i øvrigt har megen gavn af. Vi er også i gang med at lave forskellige smedetænger, da mange af de gamle er temmelig slidt. Flere lavsmedlemmer har også bidraget med diverse værktøj.

Over nogle måneder forsvandt næsten alle afhuggerne til amboltene. Kun én hel og en knækket var tilbage. Derfor har vi smedet nogle nye, som vi låser inde indtil der er styr på det.

På Ejevinds initiativ har vi fået sat en bøjning på udsugningen over jernessen, så det ikke regner ned i smedjen og den elektriske udsugning. Desuden har vi ryddet op omkring smedjen og kalket den.

Ud over de faste smededage er Carsten i smedjen hver onsdag i sæsonen bortset fra i hans ferie og han smeder blandt andet hestesko i den "gamle" esse.

Under Augustsmededagen var smeden Jokum tilstede og underviste i forskellige ting.

Der er kommet et par nye medlemmer i laug. Dem hilser vi velkomne og håber, de bliver aktive i smedjen. Det kan vi godt bruge!

Havelaug besøgte Linnés Have i Råshult

Om Gud skabte dyrene og planterne diskuteres, men det diskuteres ikke, at det var botanikeren Carl von Linné, der ordnede og beskrev naturen systematisk. Havelauget har besøgt hans have i Småland.

Af Helle-Majken Andersen-Harild og Merete Kröner

Den 1. august var Havelauget på en dejlig tur til Linnés Have i Råshult. Turen var arrangeret af én af lavets medlemmer – Ulla Pindborg. Det var en tur, der var flot arrangeret ned til mindste detalje.

Turen til Råshult var et spring i tid fra Roskilde-kanniken Harpestrengs middelalderinteresse i planternes sygdomsbehandlende effekt frem til 1700-tallets systematisering af planter, og geografisk måtte vi flytte os fra Lejre til Råshult i Småland.

Selve haven i Råshult er fra hans fars tid.

Linnés far, Nils, havde havedyrkning som hobby, og den unge Carl blev derfor tidligt interesseret i naturen. I 1979 rekonstruerede man haven, som i dag rummer omkring 60 forskellige planter. Man kan blandt andet se nogle af de nytteplanter, som var almindelige i haver i 1700-tallet, såsom krydderurter, tobak, humle, bærbuske og æbletræer. Linnés Have i Råshult søger om at komme på Unesco's

Carl von Linné 1707 -1778

Verdenskulturarvsliste.

I dag genskaber man 1700-tallets kulturlandskab omkring Råshult. Det har givet de vilde planter gode vækstbetingelser. På engene er der registreret 220 plantearter. Alt i alt var det en rigtig dejlig tur med god mad i havens cafe og en fremragende guide, Anton, som fortalte levende på et meget letforståeligt svensk. Bagefter kørte vi til Höön, hvor vi drak eftermiddags

kaffe med hjemmebag. Höön er en ø, som ligger i søen Möckeln, og Ulla viste os, hvor porsen groede og fortalte om, hvordan søen er i naturlig tilgroning og med tiden vil blive til en mose.

Til turarrangøren - Ulla Pinborg – tak for en dejlig dag. Hvis der er interesse for en tur til Linnés Have kan kørselsvejledningen rekvireres hos Merete Kröner: merete.kroener@webspeed.dk.

Kort om Carl

Carl von Linné var svensk botaniker, læge, filosof og zoolog. Han introducerede et omfattende system til at ordne naturen "Systems Naturae", som vi stadig kender i dag.

Han inddelte naturen i plante, dyre- og mineralriget. Plante- og dyreriget blev klassificeret i arter og slægter, der hver fik deres latinske betegnelse. Linné skrev 70 bøger og 300 videnskabelige afhandlinger.

Hjemmeside til Linnés Have: www.linneshult.se

Havelaugets medlemmer vises rundt i Carl von Linnés have af deres guide, Anton.

Linnés have ligger i landsbyen Råshult i det sydlige Småland. kun 220 kilometer fra Sagnlandet Lejre.

Kopi af Carl von Linnés fødehjem i Råshult. Mere svensk bliver det næppe. Man kan spekulere på, om Linné nogensinde navngav græsset på hustaget.

En bi er ikke bare en bi

Sagnlandet har i år haft besøg, af ikke bare én, men seks dronninger. Naturvejlederen har i samarbejde med danske biavlere haft bier på programmet, og det viste sig at blive en større succes end først ventet.

Af Mari Schmidt

Hvad er det så egentlig der gør disse bier så interessante? De fleste af os ved, at bierne lever i interaktion med et mangefold af planter og andre dyr. Velkendt er også biernes evne til at bestøve planter. Forholdet er gensidigt. Hvor der ikke er planter, findes ikke bier, og hvor der ikke er bier, findes ikke planter. Derfor spiller bierne en vældig vigtig rolle i bevaringen af vores biologiske mangfoldighed, og derfor trives bierne i Sagnlandet Lejre.

Biavl allerede på faraonernes tid

Men bierne er også "formidlere" mellem planter og mennesker. De samler nektar fra planter og omdanner den til honning, det ældste sødningsmiddel vi kender til. Historien om menneskenes sankning af honning, strækker sig helt tilbage til de gamle faraonernes tid. Man ved at der allerede 3-4000 år før vor tidsregning har været gang i honningproduktionen. Bierne har gennem tusinder af år "vandret" nordover og tilpasset sig det nordiske klima.

Menneskerne har så udviklet metoder for at kultivere dem, så de også kan overleve i det kolde klima, ved hjælp af overvintring i kasser og fodring i dårligt vejr. I dag er biavl rationaliseret, med moderne produktion og med kunstig avl. Alligevel er domesticeringen kun mulig på biernes egne præmisser. Biernes liv er faktisk så avanceret at forskere siger at de har sin egen kultur og samfundsopbygning med velorganiseret arbejdsdeling og statsdeling.

Ludvig Holberg og bierne

Og det er ikke bare forskerne der har ladet sig imponere af biernes forunderlige liv. Ludvig Holberg fandt også bierne interessante og benyttede bierne som studieobjekt i sine diskussioner og studier af forskellen på mennesker

og dyr:

- Man seer heraf, at Bierne leve under et Monarchie og under en Qvinde-Regiering, og at deres Societet er saa vel indrettet, at det giver de ordentligste Regimentter iblant Mennesker intet efter, men heller overgaaer dem alle; thi man seer her, at alle Bier arbejde for tilfelles Nyttte, og agte det heele Societets Gavn høyer end egen Fordeel; hvilket ikke findes hos Mennesker.

Ja, det kan man sige, eller rettere sagt mene.

Biavlere i Naturvejlederlauget

Men nu var Holberg nok ikke i Naturvejlederens tanker da han satte "Bier på spil" på årets program i Sagnlandet Lejre, og der blev heller ikke brugt ord som Monarchie, Qvinde-Regering og Societet når biavlerne hver lørdag præsenterede bierne for Sagnlandets publikum. Til gengæld kunne man opleve biernes verden, med honning-

slyngning og biskæg, formidlet på engagerende og entusiastisk vis ved naturvejlederens hus.

-Det er fantastisk for Sagnlandet, at frivillige kommer til og deler sin viden og kompetence med os og publikum. Det højner kvalitet og skaber i dette tilfældet liv omkring naturvejledernes hus, fortæller Naturvejleder Jacob Fredsted. Vi har formået at lave en publikumssucces, som meget gerne skulle komme tilbage på programmet også næste år.

Idéen til "Bier på spil" opstod som et resultat af Naturvejlederens ønske om både at danne et naturvejlederlaug i Sagnlandet, men også at udbrede kendskabet til den

Lerklædt halmkube af tysk model, som skal benyttes i Sagnlandets historiske biavl

danske honningbi.

-Vi har ikke tidligere haft bier i Sagnlandet, så attraktionen i sig selv ville være noget helt nyt. Men bierne har også en helt speciel historie, som har været så altafgørende for menneskets udvikling, forklarer han. Derfor ligger det et godt formidlingspotentiale i bier. Jacob kontaktede Gl. Roskilde amts Biavlerforening, som tændte på idéen med det samme, og ikke længe efter havde Sagnlandet både nye medlemmer i venneforeningen, et nyt naturvejlederlaug og en ny attraktion på programmet.

Det første år med bierne

Sammen men Ejlf Larsen fra Gl. Roskilde amts Biavlerforening satte han sig ned og lagde et program, der både kunne give plads til bierne historie, deres plads i Sagnlandet Lejre og ikke mindst til en hel masse sjove aktiviteter

og oplevelser for børn.

Hele sommeren i gennem har man derfor kunnet følge biernes liv og biavlernes opgaver på nært holdt.

I maj måned, der regnes som biernes måned, startede sværmsæsonen, hvor en bifamilie blev til to. Det blev kontrolleret for dronningeceller og man begyndte at tænke på den første slyngning af honning.

Så fulgte biavlernes travle måneder, juni og juli, hvor der blev slynget honning for fuld kraft, og det er vidst ingen tvivl om at det var dette børnene bedst kunne lide.

- At se børnenes ansigter, der de næsten stod på tærne af hinanden for at hjælpe med at dreje slyngen, og efterfølgende få en lille smagsprøve af den nyslyngede honning, har været en af de bedste oplevelser", siger biavler Ejlf, der sammen med 12 andre biavlere har været med i Sagnlandets "bi-turnus" sommeren i gennem.

I August måned indvintres bifamilierne, og familien reduceres gradvist. Dronningerne lægger ikke så mange æg mere og vinterfordringen starter.

Selvom publikumssæsonen er ved at være forbi, og bierne i oktober danner vinterklynger, er der masser af arbejde for biavlere. En ny sæson skal forberedes, før de første bier atter en gang er ude at flyve til januar.

-Der ligger meget arbejde bag sommerens succes, og der ligger også et stort udviklingspotentiale i formidlingen af bierne. Der er så meget mere at tage af, og vi håber at vinterens planlægning kan give plads til at bierne står på naturvejlederprogrammet igen næste år, slutter Jacob Fredsted., som i øvrigt søger hjælpere til naturvejledningen i efterårsferien. Har du lyst til at hjælpe Jacob i efterårsferien eller være med hos bierne, så send ham en mail på jaf@sagnlandet.dk

Biavler Michael Dahlsbo Frederiksen har gjort et meget stort stykke arbejde i at formidle biavl til publikum. Det var dog aldrig gået uden samarbejdsvillige bier.

Biavler Ejlf Larsen i færd med at vise, hvordan han får honningen ud af bitavlerne. Og en håndfuld glade børn fik da også en smagsprøve på det flydende guld.

Lerhuse på hjemmesiden

Nu kan Sagnlandets Venner i Lejre læse Hans Ole Hansens bog, *Lerhusene i Lejre*, på venteres hjemmeside. Forfatteren har nemlig givet eksklusiv tilladelse til at den offentligt gøres på hjemmesiden. Så skynd dig ind og læs inden din nabo!

Her i 2009 er det akkurat halvtreds år siden den lille bog ”Lerhusene i Lejre” udkom med skaberen af Historisk-Arkæologisk Forsøgscenter, Hans-Ole Hansen, som forfatter.

”Lerhusene i Lejre” blev dengang lidt af en bestseller og udkom i Sverige, England og USA. Bogen fortæller om en gruppe drenge og unge mænds pionérintsats i årene 1956 – 58 med rekonstruktion af en lille oldtidsboplads fra tidsperioden bondestenalder, anlagt i Allerslev nær Lejre.

Tre somre blev der bygget lerhuse, fremstillet udstyr og forsøgt oldtidslandbrug. Højdepunktet blev branden på et af husene i 1958, den efterfølgende opmåling af brandtomten og derved opdagelsen af det efterlignende eksperiment, som eksperimentalarkæologi dengang hed i etnologernes fagsprog.

Da bogen i 1959 udkom aftjente forfatteren sin værnepligt som menig infanterist og han vidste dengang ikke, at han for en fremtid havde begået en lille kulturbog. En fremtid, der skulle indebære en enorm udvikling af den forsknings- og formidlingsmåde, der var opstået i en gammel markstensdyngede tæt syd for Allerslev.

Udviklingen på internationalt plan det følgende halve århundrede dokumenteres af en ny, italiensk oversigt over Europas arkæologiske frilandsmuseer: ”Guide to the Archaeological Open Air Museums in Europe”, 2009. 2009 er også året, hvor de historiske værksteder i Danmark – et af dem er ”Sagnlandet Lejre” – i september på et fællesseminar skal drøfte deres fremtid og se på, hvor de nu står i forhold til deres oprindelse og til det samfund, der nu og en rum tid fremover vil skulle betjene sig af bevægelsen.

Her kunne ”Lerhusene i Lejre” være en enkel og god værdimåler for al den virksomhed, der gennem rekonstruktion og efterligning af fortiden søger at skabe mere viden. Og søger at vedligeholde en levende, kvalitativ og troværdig, fysisk historiefortælling.

Derfor har forfatteren godkendt, at hans lille bog lægges på ”Sagnlandet Lejre”s venneforenings hjemmeside.

Hans-Ole Hansen,
Sønderjylland, juli 2009.

*Mesteren selv fortæller i 2007, da Sagnlandet Lejre præsenterede bogen, *Iron Age Houses in flames*, der sammenfatter Hans Ole Hansens banebrydende brandforsøg fra 1967.*

Hans Ole Hansen anno cirka 1964 i færd med at bygge det op, som efterfølgende generationer i respekt fører videre i Sagnlandet Lejre.

Helleristningernes verden

Sagnlandets Venner har formået at hente den internationalt anerkendte helleristningsforsker, Dr. Gerhard Milstreu fra Tanums Hällristnings Museum i Sverige, til Sagnlandet Lejre. Her giver han tre foredrag i vinteren 2010 om helleristningernes forunderlige verden.

Af Dr. Gerhard Milstreu

Helleristningsforskningen har i de senere år taget en anden retning. Fra at fokusere primært på helleristningerne som et isoleret billedudtryk til at handle om billedernes betydning for og sammenhæng med bronzealderens religion, arkæologiske kontekst og landskabet. En ændring i forskningstraditionen, som inddrager billedernes informationsværdi på lige fod med det øvrige arkæologiske materiale.

Helleristningerne bidrager også alment til den stærkt stigende interesse og til en estimering af billedet fra en tid, hvor skriftsproget ikke fandtes, men hvor billederne formidle idéer, tanker og forestillinger i et billedsprog, som alle kunne læse.

Man kan spørge, hvorfor denne stigende interesse for vor forhistoriske billedverden?

Umiddelbart indlysende er naturligvis den skønhed og

kraft, som dette billedsprog udstråler. Og måske ikke mindst fascinationen ved de spørgsmål, som ikke eller kun i meget begrænset omfang lader sig besvare. Men også ønsket om bedre at forstå fortidens indflydelse på den senere kulturudvikling: Hvad betyder min fortid for min nutid?

En fælleseuropæisk billedtradition med stærke lokale variationer. Udveksling af varer og idéer og pragmatiske aftaler har været praktiseret i årtusinder. Og det har smittet af også på billedsproget og dets budskaber. Fortidens billeder er ved at opleve en renaissance. På forskningssiden har disse projekter bidraget til en større erkendelse af billedernes informationsværdi og medført en stigende interesse for at inddrage billedsiden som kildemateriale på lige fod med fundmateriale og tekster i bestræbelserne på at supplere vor viden om og forståelse for forhistoriske perioder, primært bronzealderen. Og det vil bidrage til ny forståelse og indsigt i forhistoriske samfunds religiøse og verdslige verden. De mangesidige aktiviteter, specifikt hvad angår ristningerne, men også talrige udgravninger ind til ristningsfelter for at belyse den kontekstuelle sammenhæng, har genereret et stort billedmateriale.

Et billedmateriale og ny viden fra udgravningerne, som har befordret en stigende interesse for billedet som kundskabsbærer, eller sagt på en anden måde: billedet som arkæologisk kilde.

Som medlem af Sagnlandets Venner bliver du klogere

på helleristninger og meget, meget mere !

Introduktion til Bronzealderens billedsprog med fokus på danske helleristninger 14. januar 2010

Det forhistoriske billedsprog er en visualisering af tanker og forestillinger om organiseringen af den levende verden, naturens og universets "uforståelige" kræfter og underverdenen.

Billedsproget bidrager til forståelse og indsigt i forhistoriske samfunds religiøse og verdslige verden. Men tolkningen af billeder er vanskelig. De er skabt i en fjern, forhistorisk sammenhæng og er dermed kodet i skabelsesøjeblikket som en del af den tids kulturelle og sociale virkelighed.

Med udgangspunkt i det skandinaviske materiale fokuseres på Danmarks helleristninger, som i de seneste omkring 10 år har været genstand for en forskningsmæssig renaissance.

Skandinaviens billeder gennem 10.000 år 4. februar 2010

En "billedrejse" fra Alta i Nordnorge til Valcamonica i Italien med hovedvægten lagt på det sydkandinaviske område – herunder Danmark og Bornholm. Europa har igennem årtusinder haft økonomiske og politiske forbindelser. Kontakter er blevet knyttet og aftaler indgået og talrige fund vidner om en livlig udveksling af varer, men også en spredning af tanker og symboler.

Denne billedtradition er levende i flere tusinde år, og kommunikationen er stor; den tids "EU" fungerede perfekt og sandsynligvis mindre bureaukratisk, må vi antage. Man taler om en kosmopolitisk tradition med en lokal variation, og mange symboler kan også følges i alle verdensdele.

Foredragene afholdes i Sagnlandets nye filmsale. Tidspunkt følger på vennernes hjemmeside.

Helleristninger – ufuldstændige billeder 2. marts 2010

En "billedrejse" til danske og europæiske helleristningslokaliteter med hovedvægten lagt på udgravninger, datering og tolkning, samt indsatsområder og resultater.

Længe - for længe - har helleristninger været opfattet som et isoleret billedudtryk.

Helleristningsforskningen har været begunstiget af flere EU-projekter, som Gerhard Milstreu har deltaget i, og i det seneste, RANE-projektet (EU-projekt Rock Art in Northern Europe / 2002-2005) lykkedes det ham at få Danmark med for første gang. Og det har givet store resultater på Bornholm.

Her fokuserede man for første gang på den arkæologiske kontekst, udgravninger ved helleristningsfelter, i flere europæiske lande. I stort set alle tilfælde med spor af arkæologisk fundmateriale. En frugtbar symbiose mellem billederne og resterne af menneskelige aktiviteter giver os et lidt større indtryk af et ufuldstændigt billede.

Kommer der ikke snart en Tuborg til mig...
Fra det islandske hestetæf 29. - 30 august.

Sagnlandets første bronzesværd
blev støbt af Umha Aois i juli

Efterårsferie i Sagnlandet Lejre

10. - 16. oktober

Fortidsfamilier i stenalder, jernalder og landbotid. Besøg dem og oplev hvordan de klarer livet i deres nye tidsperiode.

Masser af prøv-selv aktiviteter for børn

- Jernalderkriger for en dag ved romerlejeren
- Skyd med bue og med luftgevær hos Naturvejlederen.
- Slynge bånd og snore af uld på væveværkstedet
- Trille og brænde lerperler i Potteriet
- Naturvejlederværksteder med gervirværksted, kanstøjværksted m.m.
- Du kan prøve at karte uld og spinde
- Slå mønter og støb tinsmykker hos vikingerne
- Og meget mere...

Karperne og vildsvinene fodres hver dag

Vikingerne på markedspladsen byder velkommen hver dag med fortælling og masser af gøremål man kan være med til. Vikingerne binder også knuder og inviterer til smagsprøver på vikingmad.

Vild fortid hos naturvejlederen handler om jagt og vildt og om jagtvåben. Her kan du se masser af skeletter af vilde dyr, geværer og skind. Der bliver også slagtet et dyr hver dag.

Hop for vildt i Hoppeborgen i Båldalen.

Hestevognen kører hver dag. Her kan du se Sagnlandet fra en ny vinkel.

I weekenden kommer jernaderkrigerne fra ”Prindsens hverving” og opfører stykket, Kapestriden. Her kan få et godt indblik i hvordan kamp og krig var en del af livet i fortiden. Bagefter kan du selv prøve kræfter med våbnene eller du kan blive trukket en tur på en islandsk jernalderhest.

Vi slutter med bravour fredag den 16. Oktober med Fortællinger i Natten fra kl. 17-21 med fortællinger i de historiske miljøer. Kl. 20 er der den store afsluttende fortælling i båldalen. Det er rigtig hyggeligt og det er dejlig mørkt. Vi sætter fakler op og laver bål men husk alligevel lommelygten.

HUSK også Jul i Sagnlandet Lejre

5. - 6. og 12. - 13 .december

Læs mere på www.sagnlandet.dk

Næste deadline for ASK er 1. februar 2010. Manuskripter og fotos sendes til hes@sagnlandet.dk

Efterårets indsats-weekend kalder

Den 24. - 25. oktober 2009 er det tid for efterårets indsats-weekend.

Så nærmer tiden sig for efterårets fælles indsatsweekend, hvor vi pakker Sagnlandet ned for vinteren.

Her bliver rig lejlighed til frisk luft, praktisk arbejde og fælles samvær for både børn og voksne. Efter to år med "pizza-party" på grund af vores store nybyggeri, håber vi på at kunne genoptage traditionen med at tilberede en dejlig hjemmelavet festmiddag lørdag aften.

Den skal vi lave i vores nye gæstekøkkener i Multihuset og forhåbentlig servere i Velkomstcenteret, hvis byggeriet er afleveret og alle elektriske funktioner kører. På indsats-weekenden skal vi som sædvanligt klargøre alt til vinteren lige fra haver til vikingetelte, jernalderlandsby, offermose, stenalderboplads og landbohuse mv.

Sagnlandets personale glæder sig til at se rigtig mange små og store samt nye og gamle Venner til en aktiv og fornøjelig indsats-weekend i vores smukke efterårslandskab.

Vi mødes:

Lørdag kl. 9.30-10.30: ved Sønderhus i Lejrskoleområdet, hvor der serveres morgenkaffe, gl. dansk og rundstykker ledsaget af introduktion til arbejdet

Lørdag kl. 18.30: Festmiddag i Velkomstcenter (evt. Sønderhus, hvis Velkomstcenter ej færdigt til brug) med vin/øl/vand.

Søndag kl. 9.00-10.00: ved Sønderhus i Lejrskoleområdet, hvor der serveres morgenkaffe, gl. dansk og rundstykker ledsaget af introduktion til arbejdet

Husk: madpakke til frokost lørdag og fornuftig påklædning og evt. arbejdshandsker.

Lars Holten, direktør

TILMELDINGSBLANKET TIL INDSATS-WEEKEND 24.-25. OKTOBER 2009					
Tilmelding senest 19/10 til: lah@sagnlandet.dk		Vi deltager (sæt x)	Vi kommer (antal voksne/børn)	Vi deltager i spisning lørdag aften (antal)	Vi vil gerne overnatte i lejrskolehytter fra lørdag til søndag
Lørdag	24/10				
Søndag	25/10				
Navn				Tlf.nr.	
Adresse					